

Posudek vedoucího vysokoškolské (magisterské) kvalifikační práce:

Název práce: Sídliště z mladší doby římské u Záp

Autor práce: Bc. Petr Jelínek

Autor posudku: Mgr. Tomáš Mangel, Ph.D.

Doporučuji k obhajobě (vepsat ano / ne): ANO

Jednotlivá hodnotící kritéria (uvést u každého bodu známku A–F):

- 1) Hodnocení dodržení zadání a jeho naplnění: A
- 2) Struktura práce (přítomnost kapitol podstatných pro splnění cílů práce a relevance jejich obsahu), logika výstavby kapitol: C
- 3) Metodika práce: E
- 4) Práce s literaturou a dodržení citačních norem: B
- 5) Jazyková a pravopisná úroveň práce: B
- 6) Kvalita a úroveň obrazové přílohy, včetně jejího provázání s textem: C
- 7) Celkové hodnocení práce: C
- 8) Slovní komentář, připomínky, náměty, otázky k obhajobě (možno rozepsat):

Vlastní text: 62 str. včetně obr. v textu; katalog 32 str.; prameny, zdroje a literatura: 8 str.; obrazová příloha: 90 obr. v textu i za ním a 30 tab.

Cílem magisterské práce Petra Jelínka bylo zpracování výzkumu sídlištního areálu z mladší doby římské v Zápech, jeho zasazení do širších chronologicko-geografických souvislostí a stanovení jeho významu v rámci obdobných lokalit v Čechách. Východiskem zpracování se stalo 30 archeologických situací s příslušnými movitými nálezy.

Charakteru práce odpovídá její struktura. Otevírá ji kap. Úvod, v níž jsou shrnuty základní informace o předmětu, postupu a cíli práce. Kap. 2 Lokalita a její archeologický výzkum přináší standardní informace týkající se samotné polohy, přírodních podmínek, okolností vč. metodiky terénního výzkumu a stavu poznání nejbližšího okolí.

Kap. 3 je již zaměřena na vyhodnocení komponenty mladší doby římské, konkrétně na zjištěné archeologické situace. Autor v rámci výzkumu identifikuje polozemnice, povrchové stavby a sídlištní jámy různé funkce. Všechny analyzuje z různých hledisek (metrika, uspořádání nosných prvků, vstupy, otopná zařízení, funkce aj.). Kapitola obsahuje řadu zajímavých postřehů, je ovšem škoda, že u některých nedošlo k hlubšímu rozvinutí. V případě povrchových staveb autor správně zmiňuje obtíže a nejistotu spojenou s jejich identifikací a datováním. U identifikovaných potenciálních půdorysů ovšem není zcela zjevné, jaká hlediska přispěla k jejich vyčlenění. Vzhledem k tomu, že otisky sloupů netvoří pravidelnou

strukturu, bylo by potřeba argumentaci, která je ovšem naznačena pouze v případě shluku 1, v podobě barevnosti výplní, hloubek a tvaru sloupových jam dále rozvést a jednotlivá hlediska kriticky zhodnotit (např. hloubky mohou být ovlivněny metodicky nebo charakterem původního terénu, rozptyl jejich hodnot je navíc značně široký a na první pohled nevybočuje z variability jiných obdobných objektů v okolí; to platí i pro jejich obecně uvedené půdorysné rozměry; kruhový tvar je u sloupových jam běžný atd.). U obj. interpretovaných jako odpadní je uvedena užitečná diskuse na téma různých procesů podílejících se na utváření jejich výplní. Autorovi závěry nemusí být chybné, bylo by je ovšem třeba opřít o hlubší argumentaci, která zde však schází (např. v podobě detailnější analýzy stratigrafie, analýzy fragmentarizace keramiky s vazbou na stratigrafické jednotky, srovnání na základě fragmentarizace s jinými obj. aj.). Na závěr je připojena též kapitola prezentující přehled situací datovaných do jiných úseků osídlení dané lokality. Schází v ní ovšem informace o komponentě střední doby bronzové, která je zmiňována na jiných místech práce.

V kap. 4 se autor zabývá analýzou movitých artefaktů (keramiky, kovových, kamenných, skleněných či kostěných/parohových předmětů, mazanice aj.). Patrně nedopatřením je zde hodnocena též struska, která ovšem v pravém slova smyslu představuje ekofakt (obdobně, jako samostatně hodnocené kosti zvířat). Nejvíce prostoru je věnováno keramice. Ta je hodnocena na základě kvalitativního posouzení formálních a technologických vlastností, doprovázeného základními statistickými údaji a následně diskutována v kulturním a chronologickém kontextu. Určité výhrady zde lze vznést vůči způsobu vymezení „hrubé“ a „jemné“ keramické třídy. Z pohledu studia keramické produkce jde o jedno ze základních rozlišení, které by se mělo opírat o jasně daná kritéria (relevantně zde zrnitost materiálu; druh a zastoupení přísady; charakter povrchu). Konstatování, že „*U jemné keramiky nebylo přihlíženo pouze k jemnému materiálu, z něhož byla nádoba zhotovena, ale vzhledem k patrnému propadu úrovně hrnčířského řemesla v mladší době římské také k technologické úrovni a celkovému dojmu ze střepu.*“ není plně dostačující. Vhodnější by jistě bylo nadefinovat jednotlivé hodnoty technologických znaků podstatných pro definici tříd obdobně, jako tomu autor učinil v případě znaků formálních. U analýzy výzdobných technik není zřejmé, proč je žlábkování hodnoceno samostatně, neboť standardně se jedná o jednu z forem vhloubeného dekoru. Zajímavý nález představují dva fragmenty (jedné?) kostěné „brusle“ nalezené ve výplni dvou relativně vzdálených objektů. Autor z této skutečnosti mj. vyvozuje, že objekty musely být současné. Takový závěr nemusí být chybný, nicméně i zde, stejně jako v některých výše uvedených případech, postrádá uvedené konstatování hlubší argumentaci v podobě analýzy nálezových situací a kritického hodnocení všech dalších potenciálních alternativ interpretace.

Následuje kap. 5 Archeozoologické nálezy, v níž jsou hodnoceny nálezy zvířecích kostí, včetně ostatků několika turů a psů dávaných do souvislosti s rituálními aktivitami. V Úvodu je k této části zmíněno, že autorem analýzy je Bc. František Doubek, posudek ovšem není k práci připojen. Je tedy Bc. Doubek autorem přímo kap. 5? Nevysvětleny též zůstaly zkratky pro jednotlivé zaznamenané taxony.

V kap. 6 Datace sídliště autor provádí syntézu zjištěných poznatků o chronologii sídliště, které následně klade do rozmezí stupňů Egg. C1–C2. Cíl kap. 7 Prostorová analýza je naznačen jen velmi obecně a nejednoznačně (snad) jako snaha o hlubší postihnutí struktury sídlištního areálu. Sledováno je široké spektrum aspektů (např. distribuce keramiky, kostí a mazanice v obj. či distribuce mincí v ornici). Až na výjimky jsou výsledkem spíše obecná konstatování bez zásadnějších závěrů, což může být důsledkem limitovaného rozsahu výzkumu, taktéž ovšem nedostatečnou formulací otázek pro samotnou analýzu. Ve dvou případech autor využil analýzu formou jádrového odhadu hustoty (KDE), bohužel bez náležitého metodického komentáře. V prvním z nich, kdy analyzuje distribuci mincí v ornici za účelem odhadu rozsahu osídlené plochy mimo zábor stavby, je její použití oprávněné. KDE byla užita též pro zjištění potenciálních souvislostí nedatovaných situací se sídlištním areálem doby římské. V tomto druhém

případě by bylo možno o smysluplnosti užití metody diskutovat, za určitých podmínek však nemusí být chybou. Jednoznačně nesprávný je ovšem zvolený postup, kdy autor interpoluje objekty bez datace, a teprve do této interpolace promítá datované situace. Z logiky věci by postup měl být opačný: na pozadí datovaných situací (tj. známých) sledovat distribuci těch nedatovaných (tj. neznámých) a zvažovat prostorové souvislosti s jednotlivými pozitivně dokumentovanými komponentami. K prezentovanému zjištění, že se většina nedatovaných situací váže na prostor s objekty připisovanými komponentě doby římské, by v tomto případě každopádně plně dostačovalo vynesení datací materiálu z výplní do celkového plánu (viz obr. 55).

Předposlední kapitola před samotným Závěrem, kap. 8 je nazvána Význam regionu mezi Čelákovickými a Vnoří v době římské. Hned na první pohled se vstírá otázka, proč je pracovní území definováno tak, jak je definováno. Kapitola samotná v zásadě představuje pouze výčet nálezů starší doby římské uzavřený konstatováním, že jiná sídliště z mladší doby římské, než jsou Zápy, nejsou v uvedené oblasti doložena. Téma i přes toto omezení nabízí řadu možností, které však autor nevyužil nebo se jich jen letmo dotkl (jen namátkou např. sledování vývoje osídlení a případných diachronních proměn v umístování sídlišť v regionu; synchronní vztah sídlišť k dalším komponentám a nálezům v regionu; synchronní srovnání umístování mlado římských sídlišť v Čechách apod.). Prezentované informace by navíc nepochybně podpořilo odpovídající kartografické zobrazení.

Součástí práce je přehledně strukturovaný katalog prezentující informace o archeologických situacích a nálezech. Nejsou zde ovšem zahrnuty veškeré situace, zmiňované v textu a spojované s analyzovanou komponentou (např. k. j. 54, 63, 64 atd. náležející k polozemnici 5, tj. obj. 73; některé sloupové jámy ze shluků 1–3 interpretovaných jako potenciální relikt povrchových staveb). Jedné se vesměs o situace bez datovacího materiálu; na druhou stranu je-li s nimi v textu zásadněji pracováno (např. analýza hloubek ve vztahu k nadzemním stavbám; rekonstrukce jinak nedoložené polozemnice 5), měl by mít čtenář pro potřebu ověření či vlastních analýz k dispozici veškerá data jako u jiných situacích.

Práce je psána na dobré jazykové úrovni, pravopisné chyby se vyskytují řídce. Formulace ovšem nejsou vždy zcela jednoznačné. Autor v zásadě správně cituje. Výjimkou jsou odkazy na elektronické zdroje, které nejsou provázány s textem. Součástí práce je kvalitní obrazový doprovod, kategorizace na obr. a tab. ovšem postrádá vnitřní logiku, která by měla odrážet jejich význam pro samotný text. U velké části vyobrazení též schází informace o autorství. To sice nahrazuje souhrnná informace uvedená v Úvodu, nicméně i přes to v některých případech autorství není jasné (např. kdo je autorem celkových a dílčích plánů zkoumané plochy). Údaje o autorství vyobrazení proto bývá zvykem uvádět do popisků přímo pod konkrétní obr./tab. To samé se týká autorství odborných posudků/analýz/tabulek (numismatika; archeozoologie). Další formální připomínka se týká popisků k tabulkám, které v práci absentují úplně; zpětná orientace je pak přirozeně výrazně ztížená, ne-li nemožná.

V souhrnu lze konstatovat, že i přes uvedené připomínky došlo k naplnění zadání práce. Ta představuje slušně provedené základní vyhodnocení terénního výzkumu. Je jen škoda, že snaha o hlubší analýzy vybraných aspektů sídlištní problematiky nebyla lépe metodicky uchopena a plně rozvinuta. Autor ovšem i tak prokázal potřebnou znalost uvedené problematiky. Práci proto doporučuji k obhajobě.

V Hradci Králové dne 21. 8. 2023

Podpis autora posudku

Mgr. Tomáš Mangel, Ph.D.